

Adatok a Tornai-dombság és a Keleti-Cserehát pók-faunájához

DUDÁS GYÖRGY & VARGA JÁNOS

ABSTRACT: (Data to the spider fauna of the „Tornai-dombság” and „Keleti-Cserehát” (NE Hungary). Within the framework of a research project of the Aggtelek National Park Directorate we investigated the spider fauna of the „Tornai-dombság” and „Keleti-Cserehát” (NE Hungary) in 2000. During the collecting period we examined 2798 spider individuals and 98 species has been determined. The *Araeoncus crassiceps* (Westring 1861) (Linyphiidae) has been found first in Hungary.

Bevezetés, célkitűzések

A 2000. évben az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság védettséget előkészítő kutatási programja keretében pókfaunisztikai vizsgálatokat végeztünk a Tornai-dombság (Tornaszentjakab és Viszló községhatárok) és a Keleti-Cserehát (Felsőagy községhatár) néhány területén; a gyűjtések célja alapadatgyűjtés volt a területek pókfaunájáról. Ezekről a területekről korábbi adatok erre a csoportra nem ismertek.

A Tornai dombság 170-300 m közti tengerszint feletti magasságú, dombsági hátakból és lejtőkől felépülő medencedombság, erősen erodált lejtőkkel. Kőzettani alapját triász kori, főként karbonátos üledékek alkotják. Talajtaniilag meglehetősen homogén, 95%-át agyagbemosódásos barna erdőtalaj alkotja, a fennmaradó részen rendzina talaj található. Uralkodó társulások: a cseres tölgyesek (*Quercetum-petraeae-cerris*), a gyertyános tölgyesek (*Quercetum-petraeae-Carpinetum*) és karsztbokorerdők (*Quercetum-Cotinetum*). A délies kitettségű lejtőkön gyakoriak a sziklagyepek (*Diantho-Seslerietum*) a sztyepprétek jellemző fajaiival (például *Carduus collinus*, *Potentilla arenaria*, *Geranium sanguineum*).

A Keleti-Cserehát 130-330 m közti tengerszint feletti magasságú, önálló dombság. A pleisztocénkori emelkedés hatására a környezetétől szigetszerűen elkülönült, geomorfológiai helyzetét tekintve az északi keretező hegységek hegyláb felszíne. Talajtaniilag területének 61%-át harmadidőszaki homokos, agyagos talajon kialakult, különböző mértékben kilógózott és kötött, barna erdőtalajok alkotják. Az agyagbemosódásos barna erdőtalajokat dél felé haladva barnaföldek, majd csernozjom barna erdőtalajok váltják fel. Potenciális társulásai közé a szubmontán égerligetek és keményfás ligeterdők (*Alnetum glutinosae-incanae*, *Quercetum ulmetum*), a cseres és gyertyános tölgyesek (*Quercetum-petraeae-cerris*, *Quercetum-petraeae-Carpinetum*), valamint a mézskerülő tölgyesek (*Luzulo quercetum*) alkotják. Feltehetően a területen kaszálórétek (*Festuco rubrae-Cynosuretum*), valamint mocsárrétek (*Molinietum*) is.

Gyűjtőhelyek

Viszló, Bagoly-völgy. Fás legelő, erősen túllelgetett félszáraz gyep, *Quercus robur* öreg hagyástölgyekkel. UTM kód: DU97

Felsőgagy, Bátor-patak völgye. *Salix cinerea* foltokkal tarkított mocsárrét UTM kód: EU06

Tornaszentjakab, Katalin-major. Fás legelő, félszáraz gyep öreg *Quercus robur* hagyástölgyekkel. UTM kód: DU97

Tornaszentjakab, Madaras. Erdőszegély, öreg *Quercus robur* hagyástölgyekkel tarkított, ültetett fenyvessel határos terület. UTM kód: DU97

Tornaszentjakab, Szent-János kő. Meleg, déli kitettségű hegyoldal, szubkontinentális lejtőssztyepprét, nyílt mészkősziklagyep és sziklahasadék-gyepek váltakozása. UTM kód: DU87. Csak rovarporszívós gyűjtés történt egy alkalommal.

Anyag és módszer

Területenként 5-5 db, 10 cm szájmérőjű fedetlen talajcsapda volt egymástól 5-5 méterre egyenes vonalban kihelyezve. Az ölfolyadék 50%-os etilén-glikol volt, a begyűjtött anyagot válogatás után 75%-os etil-alkoholban tároltuk. A csapdaürítések időpontjai: 2000. 05. 18., 06. 02., 06. 14., 06. 27. A csapdák ürítését és a válogatást Huber Attila (ANP) végezte.

A talajcsapdás gyűjtések mellett kiegészítésként egy alkalommal rovarporszívózást is végeztünk, gyűjtőhelyenként 100-100 lehelyezéssel. (A módszerről bővebben lásd Samu & Sárospataki, 1995 munkáját).

A határozást LOKSA, I. (1969, 1972), HEIMER & NETVIG (1991), Nentwig, HÄNGGI, KROPF & BLICK (Internetes verzió), ROBERTS (1985, 1987) és GRIMM (1985) alapján végeztük.

Eredmények

A gyűjtések során 21 család 98 faja került elő összesen 2798-as egyedszámban; a fiatalok száma 371 volt. Több, a hazai faunában ritka faj került elő, mint például az *Agroeca lusatica* (L. Koch, 1875), *Coelotes terrestris* (Wider, 1834), *Drassodes villosus* (Thorell, 1856), *Zelotes pygmaeus* Miller, 1943. Ezek közül az *Agroeca lusatica* és a *Coelotes terrestris* egyetlen hazai irodalmi adattal rendelkezik (CHYZER & KULCZYNSKI, 1918). Az *Araeoncus crassiceps* (Westring 1861) a hazai faunára új. A gyűjtött fajok listáját és a gyűjtőhelyeket az 1. táblázat tartalmazza. A hazai előfordulási adatokhoz SAMU és SZINETÁR (1999) munkáját vettük alapul.

1. táblázat

Településhatár	Viszló		Felsőgagy		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab
Gyűjtőhely	Bagoly-völgy		Bátor-patak völgye		Katalinmajor		Madaras		Szent-János kő
	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	RPSZ
DYSDERIDAE									
Dysdera longirostris Doblika, 1853	1						3		
Harpactea rubicunda (C.L. Koch, 1838)					1				
THERIDIIDAE									
Neottiura suaveolens (Simon, 1879)	1								
Steatoda phalerata (Panzer, 1801)	14				4		2		
Theridion pinastris L. Koch, 1872	2								
LINYPHIIDAE									
Araeoncus crassiceps (Westring 1861)					1	1			
Dicymbium nigrum (Blackwall, 1834)				12			1		
Erigone dentipalpis (Wider, 1834)	6								
Lephyphantes tenebricola (Wider, 1834)		1							
Linyphia triangularis (Clerck, 1757)				1	1	1			
Neriere clathrata (Sundevall, 1830)				4					
TETRAGNATHIDAE									
Pachygnatha degeeri Sundevall, 1830	56		11	1	1				
Pachygnatha listeri Sundevall, 1830			2						
ARANEIDAE									
Agalenatea redii (Scopoli, 1763)				1					
Araneus alsine (Walckenaer, 1802)							1		
Araneus diadematus Clerck, 1757				1					
Argiope bruennichi (Scopoli, 1772)				1					
Cercidia prominens (Westring, 1851)	1			5	1				
Cyclosa oculata (Walckenaer, 1802)		1							
Gibbaranea spp. juv.				1					
Hypsosinga sanguinea (C.L. Koch, 1844)				1	1	1		2	
Mangora acalypha (Walckenaer, 1802)				1				1	
LYCOSIDAE									
Alopecosa accentuata (Latreille, 1817)	3		1						
Alopecosa cuneata (Clerck, 1757)	33		1		65		2		
Alopecosa inquilina (Clerck, 1757)	5		1				3		
Alopecosa pulverulenta (Clerck, 1757)	27		34		56		2		
Alopecosa trabalis (Clerck, 1757)	20				34		9		
Alopecosa spp. juv.		7			10	2	17	2	1
Aulonia albimana (Walckenaer, 1805)	3	3	1		11	1	7	8	

1. táblázat folytatása

Településhatár	Viszló		Felsőgagy		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab		Torna-szent-jakab
Gyűjtőhely	Bagoly-völgy		Bátor-patak völgye		Katalinmajor		Madaras		Szent-János kő
	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	RPSZ
<i>Pardosa agrestis</i> (Westring, 1862)	24		7		1		1		
<i>Pardosa alacris</i> (C.L. Koch, 1833)	4		4		5		1		
<i>Pardosa amentata</i> (Clerck, 1757)			1						
<i>Pardosa bifasciata</i> (C.L. Koch, 1834)	4				90		6		
<i>Pardosa hortensis</i> (Thorell, 1872)							6		
<i>Pardosa monticola</i> (Clerck, 1757)	496				2				
<i>Pardosa paludicola</i> (Clerck, 1757)	5				4				
<i>Pardosa palustris</i> (Linnaeus, 1758)	389	1							
<i>Pardosa prativaga</i> (L. Koch, 1870)	2		97		4				
<i>Pardosa proxima</i> (C.L. Koch, 1847)	1								
<i>Pardosa pullata</i> (Clerck, 1757)	68	4	46		25				
<i>Pardosa riparia</i> (C.L. Koch, 1833)	11	2	10		84		121		
<i>Pardosa</i> spp.		1	7						
<i>Pardosa</i> spp. juv.	99	4	7	11	17	3	13	5	
<i>Pirata latitans</i> (Blackwall, 1841)							2		
<i>Pirata</i> spp. juv.			1						
<i>Trochosa ruricola</i> (De Geer, 1778)	2		8						
<i>Trochosa terricola</i> Thorell, 1856	9		5		27		14	1	
<i>Trochosa</i> spp.	1							1	
<i>Trochosa</i> spp. juv.	5	1	1		8		15		
<i>Xerolycosa miniata</i> (C.L. Koch, 1834)	20				1		1		
Lárva							18		
PISAURIDAE									
<i>Pisaura mirabilis</i> (Clerck, 1757)	3	1			6	2	1		
<i>Pisaura</i> sp. juv.			7	10	8	5		3	
OXYOPIDAE									
<i>Oxyopes ramosus</i> (Panzer, 1804)							1		
AGELENIDAE									
<i>Agelena gracilens</i> C.L. Koch, 1841				2				1	
<i>Agelena labyrinthica</i> (Clerck, 1757)							4		
<i>Agelena</i> spp. juv.			1						
AMAUROBIIDAE									
<i>Coelotes terrestris</i> (Wider, 1834)	1								
HAHNIIDAE									

1. táblázat folytatása

Településhatár	Viszló		Felsőgagy		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab		Torna-szent-jakab
Gyűjtőhely	Bagoly-völgy		Bátor-patak völgye		Katalinmajor		Madaras		Szent-János kő
	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	RPSZ
Hahnia nava (Blackwall, 1841)	1								
Hahnia pusilla C.L. Koch, 1841	1								
DICTYNIDAE									
Argenna subnigra (O.P.-Cambridge, 1861)	2				1				
Dictyna arundinacea (Linnaeus, 1758)				2				3	
ANYPHAENIDAE									
Anyphaena spp. juv.						1			
LIOCRANIDAE									
Agroeca brunnea (Blackwall, 1833)					4				
Agroeca lusatica (L. Koch, 1875)	1								
Agroeca spp. juv.					1				
Phrurolithus festivus (C.L. Koch, 1835)							1		
CLUBIONIDAE									
Cheiracanthium virescens (Sundevall, 1833)					1				
Cheiracanthium erraticum (Walckenaer, 1802)			1						
Cheiracanthium spp. juv.				1					
Clubiona diversa O.P.-Cambridge, 1862							1	1	
Clubiona pallidula (Clerck, 1757)					1				
Clubiona spp. juv.				3		2			
ZODARIIDAE									
Zodarion germanicum (C.L. Koch, 1837)							1		
GNAPHOSIDAE									
Drassodes lapidosus (Walckenaer, 1802)					2				
Drassodes pubescens (Thorell, 1856)					30		2		
Drassodes villosus (Thorell, 1856)					1				
Drassodes spp. juv.					6				1
Drassyllus praeficus (L. Koch, 1866)	3				5		1		
Drassyllus pusillus (C.L. Koch, 1833)	14								
Haplodrassus signifer (C.L. Koch, 1839)	3				1		2		
Haplodrassus silvestris (Blackwall, 1833)					1				
Micaria romana L. Koch, 1866	3								
Poecilochroa variana (C.L. Koch, 1839)					1				
Trachyzelotes pedestris (C.L. Koch, 1837)	1				5				
Zelotes electus (C.L. Koch, 1839)	2				2				

1. táblázat folytatása

Településhatár	Viszló		Felsőgagy		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab
Gyűjtőhely	Bagoly-völgy		Bátor-patak völgye		Katalinmajor		Madaras		Szent-János kő
	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	RPSZ
<i>Zelotes latreillei</i> (Simon, 1878)	2				2				
<i>Zelotes petrensis</i> (C.L. Koch, 1839)					4				
<i>Zelotes pygmaeus</i> Miller, 1943	1								
<i>Zelotes</i> spp. juv.	1								
ZORIDAE									
<i>Zora silvestris</i> Kulczynski, 1897					3		2		
<i>Zora spinimana</i> (Sundevall, 1833)			1	2	1		5		
<i>Zora</i> spp. juv.				2		1		3	
HETEROPODIDAE									
<i>Micrommata virescens</i> (Clerck, 1757)			1	1					
PHILODROMIDAE									
<i>Philodromus</i> spp. juv.				1					
<i>Thanatus arenarius</i> Thorell, 1872	3								
<i>Thanatus formicinus</i> (Clerck, 1757)	1				29				
<i>Thanatus</i> spp. juv.	1			1		1	1	3	3
<i>Tibellus</i> spp. juv.				1				1	
THOMISIDAE									
<i>Misumenops tricuspidatus</i> (Fabricius, 1775)						1			
<i>Ozyptila scabricula</i> (Westring, 1851)	1				1				
<i>Ozyptila trux</i> (Blackwall, 1846)		1							
<i>Ozyptila</i> spp. juv.		1		1				1	
<i>Synaema globosum</i> (Fabricius, 1775)						3		1	
<i>Tmarus</i> spp. juv.				1		7			
<i>Xysticus audax</i> (Schrank, 1803)	2								
<i>Xysticus bifasciatus</i> C.L. Koch, 1837	5		1		20		6		
<i>Xysticus cristatus</i> (Clerck, 1857)	19		5		8		1		
<i>Xysticus erraticus</i> (Blackwall, 1834)	2				11		9		
<i>Xysticus kochi</i> Thorell, 1872	12								
<i>Xysticus luctator</i> L. Koch, 1870	1								
<i>Xysticus luctuosus</i> (Blackwall, 1836)					1				
<i>Xysticus ulmi</i> (Hahn, 1831)			1						
<i>Xysticus</i> spp. juv.	3			4	4	2	4		
SALTICIDAE									
<i>Evarcha arcuata</i> (Clerck, 1757)	1		1	4		4	1		

1. táblázat folytatása

Településhatár	Viszló		Felsőgagy		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab		Torna-szentjakab
Gyűjtőhely	Bagoly-völgy		Bátor-patak völgye		Katalinmajor		Madaras		Szent-János kő
	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	TCS	RPSZ	RPSZ
<i>Evarcha falcata</i> (Clerck, 1757)									1
<i>Evarcha laetabunda</i> (C.L. Koch, 1846)					2		1	1	
<i>Evarcha</i> spp. juv.				7	1	5		10	2
<i>Heliophanus flavipes</i> Hahn, 1832						1			
<i>Heliophanus</i> spp. juv.				1					
<i>Myrmarachne formicaria</i> (De Geer, 1778)								1	
<i>Pellenes tripunctatus</i> (Walckenaer, 1802)	1				1		1	3	2
<i>Phlegra fasciata</i> (Hahn, 1826)					3		1	1	

Jelölések: TCS: talajcspada

RPSZ: rovarporszívó

Köszönetnyilvánítás

A munka az Aggteleki Nemzeti Park támogatásával valósult meg. Külön köszönet Huber Attila zoológiai felügyelőnek a munka során nyújtott segítségéért.

Irodalomjegyzék

- CHYZER, K. & KULCZYNSKI, L. (1918): Addenda et corrigenda ad conspectum Araneorum. in: A Magyar Birodalom Állatvilága. III. Arthropoda. 7-10. Budapest, Kir. Magyar Term. tud. Társ.
- GRIMM, U. (1985): Die Gnaphosidae Mitteleuropas (Arachnida, Araneae). Verlag Paul Parey. Hamburg und Berlin.
- HEIMER, S. és NENTWIG, W. (1991): Spinnen Mitteleuropas. Verl. Paul Parey. Berlin und Hamburg.
- LOKSA, I. (1969): Pókok I.-Araneae I. Fauna Hung. 97. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- LOKSA, I. (1972): Pókok II.-Araneae II. Fauna Hung. 109. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MAROSI, S., SOMOGYI, S. (1990) (ed.): Magyarország kistájainak katasztere II. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest. pp. 886-888, 938-943.
- NENTWIG, W., HÄNGGI, A., KROPF, C., BLICK, T.: Spinnen Mitteleuropas. Internet version, <http://www.araneae.unibe.ch>
- ROBERTS, M. I. (1985, 1987): The spiders of Great Britain and Ireland 1-2.
- SAMU, F., SÁROSPATAKI, M. (1995): Design and use of a hand-hold suction sampler and its comparison with sweep net and pitfall trap sampling. - *Folia ent. hung.* 56: 195-203
- SAMU, F., SZINETÁR, CS. (1999): Bibliographic check list of the Hungarian spider fauna. - *Bull. Brit. Arachnol. Soc.* 11 (5), 161-184.

DUDÁS György
Bükki Nemzeti Park Igazgatóság
3304 EGER, Sánc u. 6.

VARGA János
Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola Állattani Tanszék
3300 EGER, Leányka u. 6.